

An Gannas

© 2013

Ynys Pedrevan

Niver 441,
mis-Gwynngala 2013
© gwirbryntyans mis-
Gwynngala 2013;
dyllys gans Kowethas
an Yeth Kernewek
ISSN 1469 705X

Ynys Pedrevan

Raglavar:

Pyth a hwarva dhedha, an Gernowyon a asas aga mammvro, aga theylu, aga howetha rag mos dhe vro anaswonnys henwys Ostrali?

Hemm yw an hwedhel yn kever unn venyn, mowes hardh kernewek henwys Mary Phillips Watson, hwedhel pur drist yn hwir. Yma men-kov dhedhi drehevys yn 1886 dhe Cooktown, Tir an Ruanes (*Queensland*).

An hwedhel a dhalleth an mis ma, folennow 10 ha 12.

Skeusenn a-ugh: Lilian James a-rag an chi Nanshellan, pluw Eglosniwlin, le mayth esa Mary Phillips Watson trigys kyns mos dhe Ostrali. Lilian a ros areth yn 2005 a-dro dhe Mary Phillips Watson, selys war lyver henwys *Lizard Island* (Ynys Pedrevan) gans Jillian Robertson. An hwedhel ma re beu treyls yn Kernewek gans Lilian ha'gan towl yw dyllo an keth istori avel kevres dres an misyow a syw.

Y'n dyllans ma

folenn 2: Apposyansow an Gesva;
 folennow 3-4: Lyther a Alban;
 folenn 4: Kerdh yn Breten Vyghan;
 folennow 4-7: Hwedhel Moren Sen
 Senar, 2;
 folenn 8: Nawbedrek; Servisyow
 Eglos; Lyver Nowydh
 folennow 8-9: Nowodhow;
 folennow 9-10: Hwedhel Annie Hearn;
 folenn 10 ha 12: Ynys Pedrevan;
 folenn 11: Krowseryow.

Kesva an Taves Kernewek Apposyansow 2013

Hevlyna y sewenas 34 ombrofyer yn
 apposyansow an Gesva. Keslowena
 dhedha, onan hag oll!

Kynsa Gradh: Sewen Gans Bri

Antony Best, Porth
 Denise Hunt, Hellys
 Benjamin Larham, Sen Ostell
 Michael Rottenbury, Porthia
 Shaun Toft, Aberfal

Kynsa Gradh: Sewen

Monica Best, Porth
 Joseph Borthwick, Aberplymm
 Richard Clemo, Sen Ostell

Nessa Gradh: Sewen Gans Bri

David Cockersell, Marks Tey
 Patricia Green, Gloucester
 Peter Green, Gloucester
 Peter Jenkin, Rysrudh

Nessa Gradh: Sewen

Colin Barnes, Lannystli
 Gill Beswick, Logh

Ben Lang, Kalstok
 Karen D. Tregaskin, Loundres

Tressa Gradh: Sewen Gans Bri

Penelope Melmoth, Porthia

Tressa Gradh: Sewen

Bramwell Hayes, Welwyn Garden City
 Anne Slade, Logh
 Briar Wood, Loundres

Tressa Gradh: Sewen Yn Rann

Linda Walsh, Logh

Peswora Gradh: Sewen gans Bri

Patricia Parry, Rysrudh
 Stephen Penhaligon, Sen Selevan
 John Prowse, Eglosveryan

Peswora Gradh: Sewen

Frank Blewett, Pennsans
 Frederick Coxon, Derby
 Yann-Wilherm Jaffredou, Rostrenn B.V.
 Trevor Lawrence, Ponsrys
 Gareth Parry, Rysrudh
 Christine Stephens, Kelliwik
 Ronan Tremel, Kallag, Breten Vyghan
 Julia Wass, Porthgwragh

Peswora Gradh: Sewen Yn Rann

John Cottrell, Aberfal
 Jacqueline Heard, Bud

Dyllys gans **Tony Hak**, Skrifennyas rag
 Apposyansow, Kesva an Taves Kernewek.

Argemmy'n: Radyo an Gernewegva

Radyo an Gernewegva yw towlenn
 radyo yn Kernewek pub seythun; restrys
 yw gans Matthew Clarke ha dell leverir
 yth yw an gwella ilow ha kows y'gan
 taves kernewek. Y hyllir goslowes orth:

www.radyo.kernewegva.com

Lyther a Alban

a-dhiworth Yowann Byghan

(agan kesskrifer arbennik albanek)

Pròiseact an Dearbhair

Ha lytherennans mater tykkli hwath y'n bys kernewek, didheurek yw gweles chekkyer-lytherennans nowydh dyllys agynsow yn Alban rag gwellhe lytherennans yn *Gàidhlig* (Gwydhelek-Albanek). Hanow an ragdres nowydh ma yw *Pròiseact an Dearbhair*. *Pròiseact* yw towl po ragdres (an ger sowsnek *project* gwydhelekhes), ha'n ger *dearbhair* (leveryys *je-ra-var*) a dheu a'n ger *dearbh* (*je-rav*), ha ganso an keth styr ages agan ger previ. Ytho, mar mynnyn kavoes ger kernewek nowydh le hir ages 'chekkyer-lytherennans', martesen 'prevyer' a via gwiw.

Lytherenna yn *Gàidhlig* yw kales ha komplek, ytho an *dearbhair* a vyth meur dhe les heb dout, kyns oll rag an fleghes usi ow studhya *Gàidhlig* y'n skolyow. Dhe wir, skoedhys yw *Pròiseact an Dearbhair* ha gans *Foghlam Alba* (Adhyskans Alban) ha gans an governans albanek y honan. Dhe'n *dearbhair* nowydh yma moy es 525,000 ger, ha toul meur dhe les a vydh dhe bup gwydheleger oll. Penn-ordenor an ragdres yw TELI (*The European Language Initiative*, an Kynsans Yethek Europek), mes Microsoft re ros jynhwithra a bris \$23,000 yn herwydh an skoedhyans gans *Bòrd na Gàidhlig*, *Comunn na Gàidhlig*, ha kowethasow erell. Yn meth Clive Leo McNeir, penn TELI ha dyghtyer an ragdres, 'Y fynnav klerhe bos an chekkyer-lytherennans ma skoedhyans rag kemmynieth an gwydheleger, na

nyns yw beghyans. Gelwel a wren orth pub huni kemmeres rann ha kevri dhe'n ragdres.'

Yn *Gàidhlig*, y tiskwedhir trelyans dre geworrans a lytherenn po lytherennow, yn le dre janjyans an lytherennow. Rag ensampel, yn Kernewek ny a skriv 'mamm' hag 'an vamm'; yn *Gàidhlig* yma an keth trelyans poran, mes skrifys yw gans an lytherenn 'm' ha'n lytherennow 'mh', kepar ha '*màthair*' (*ma-har*, mamm) ha '*an mhàthair*' (*an va-har*, an vamm). (Mes, treweythyow, nyns yw leveryys an 'mh' vyth oll!) Yma lies trelyans arall, ha lies rewl gomplek yn kever ha lytherennans ha leveryans. Wor'tiwedh, semlans lies ger yw pur dhyffrans dhe leveryans an ger. Ottomma nebes lavarow pur gemmyn, aswonnys gans pub dallether yn *Gàidhlig*, mes y hwelir yredi ass yw dyffrans an lytherennans dhe'n leveryans:

Madainn mhath dhuibh (*ma-ting-va-gheu-iv*, Myttyn da dhywgh).

Dè an t-ainm a th' oirbh? (*je-antenn-am-a-ho-riv*, Pyth yw agas hanow?).

Tha mi Dòmhnall MacGilleathain (*ha-mi-dol-maghk-len*, My yw Donald Maclean).

Y hyllir iskarga an chekkyer-lytherennans heb kost a'n wiasva *Foghlam Alba*:

www.educationscotland.gov.uk

gwra hwilas *gàidhlig air-loidhne*) ha mires orto.

My a woer bos gerlyver an furv savonek kernewek war-linenn, mes a vydh chekkyer-lytherennans po 'prevyer' Kernewek Kemmyn ena ynwedh kyns pell?

Kerdh gans Ronan Tremel

Kerdh Bretonek ha Kernewek yn Breten Vyghan

Yn-dann lagas lowen an howl yth en ni dhe Garnoed yn mis-Gortheren dhe weles ynys Pask nowydh bretonek yn kres an pow rydh. ‘Ragdres pur vus ha rag nevra na dhifyk’, yn-medh Philippe Abjean, a dybis drehevel 1000 delow sans poblek Breten Vyghan; kaderyer an kowethas henwys ‘Nans an Syns’. Omma yma delowyow meur syns ow sordya a’n dor. Y’n vlydhen 2009 y feu gorrys an re gynsa, delowyow an seyth sans a selyas istori Breten Vyghan a-dhia an pypes ha’n hweghves kansblydhynyow: Paol (Kastell-Paol), Kaourintin (Kemper), Padern (Gwened), Samsun (Dol), Malo (Sant-Malo), Brieg (Sant-Brieg), Tudwal (Landreger).

Lemmyñ y hyllir gweles 36 delow grevys yn growan bretonek diworth bothennow 4 meter yn ughelder ha 10 tonnas yn poester. Maga liesek yw aga furvow avel awen an artydhyon. Kommendys o an kerdh y’n dhiw yeth hwoer, yn Bretonek gans Ronan Tremel hag yn Kernewek gans Polin Prys. Surredi y polsas kolonnow men an syns orth an derivas displegys, rag an kynsa gweyth, yn yethow keltek ha mar blegadow o dhe’n Vretonegoryon klewes Kernewek kewsys, marth dhedha nyns o liw sowsnek gans leveryans kernewek.

Wosa henna y res dhe gowethas Eostiñ Spered ar Yezh dhe glewes ilow keltek yn chapel Sen Gweltaz Karnoed yn goeles an nans.

Y hyllir gweles gwydhyow war an wiasva yn unn vysskrifa: *Vallee des saints – Carnoet*. Mar pe tus a vynnsa gweles an le yn Bretonek po yn Kernewek, re dhannvonens ger dhe:

ronantremel@wanadoo.fr

Moren Sen Senar treyls gans Mary Sutcliffe

treyls hag amendys diworth ‘*Legends and folklore of Cornwall*’ gans Cecily M. Rutley, dyllys gans Collins.

Nessa Rann

Gwenever ny dhifunas bys y’n bora. Ena hi a lammas yn-bann ha ledya an maw byghan a-berth y’n lowarth. Ev a dhiskwedhas dhedhi an fenten a dhowr teg ha kler avel gwrys, ow tinewi dhiworth karrek bras a rowan. Gwenever a gavas an unyent y’n fols ha pan wolghas hi an maw, hi a elias y dhewlagas.

‘Lemmyñ, ple’ma an vugh?’ hi a wovynnas.

‘Y tal dhis hy gelwel,’ a worthybis an maw. Ytho Gwenever a elwis, dell wre hi dhe-dre ha bugh vraw a dheuth dhedhi.

Gwenever a wodras an vugh ha ri nebes leth dhe'n maw hag i eth a-bervedh y'n gegin.

Wosa hansel, Modrep Tamsin a leveris, 'Gwenever, res yw dhis mos dhe oberi y'n leti. Yma meur a oberennow dhe wul. Res yw dhis skaldya an leth, pareusi an amanny'n ha golghi oll an bollow ha platyow. Difennys yw mos yn rann arall an chi. Na assay igeri daras alhwedhys vyth.'

'Henn yw koynt,' a dybis Gwenever, ow mos dhe'n gegin. Mes ny leveris hi ger, hag oberi fest yn ta hag obaya oll gorhemmy'nnow an venyn goth. Mes Modrep Tamsin ny's gasas hy honan termyn hir. Hi a dhri hy gwians y'n gegin po leti po py le pynag esa Gwenever ynno ha mires orti ha hi owth oberi. Ytho lowen o Gwenever pan leveris hy mester unn myttin, 'Deus genev, Gwenever, ha'm gweres y'n lowarth.'

Da o gans Gwenever oberi yn-mes y'n lowarth teg na yn-dann an howlplann ha'n ydhyn ow kana kanow hudel. Gwenever a weresas hy mester ow kuntell avalow ha per, onyon ha karetys. Ytho an dydhyow a bassya yn lowen, a-bervedh hag a-ves, kyn nag eth Modrep Tamsin a-ves. Ena, unn myttin, pan worfennsa Gwenever hy ober y'n gegin, Modrep Tamsin a leveris dhedhi, 'Deus genev. My a'm beus oberenn arall ragos. Hi a ledyas Gwenever yn-mes a'n gegin hag yn rann arall an chi, le ma nag eth Gwenever bythkweth. 'Diwisk dha eskisyow,' yn-medh hi ha Gwenever a obayas. Ena Modrep Tamsin a ledyas Gwenever a-bervedh yn stevell goynt.

Omnia pur ylyn o an golow hag yth esa leur gwrys a weder. Res o dhe Wenever kerdhes gans rach, kynth o dieskis, drefenn bos an arenep pur slynk.

Hi a welas ynwedh bos estyll oll a-dro dhe'n fosow ha warnedha ha war an leur yth esa kistyow ha lies furv veynek a vrasteryow divers. Nebes anedha o tus vyghan, nebes bras mes pennow ha skoedhow hepken. Pur dhyegrys o Gwenever.

'My re omwovynnsa mars yw hemma gwylaskor an dus vyghan, mes lemmyn my a'n goer. My a glewas yn kever an dus vyghan ha'ga galloes. My a vynn dehweles dhe-dre a-dhesempis. Martesen i a wra difuna distowgh ha'm treylya dhe ven.

'Na vydh gokki!' yn-medh Modrep Tamsin, ow hwerthin. 'Deus omma ha glanche an gist ma. Rut, rut rut, bys pan yllydh gweles dha vejeth ynni.'

Ytho, Gwenever a assayas bos kolonnek ha hi a dhallathas glanche an kistyow ha furvow meynek ha Modrep Tamsin a sevis yn ogas, ow kwia, ha kria lieskweyth, 'Rut, Gwenever, rut! Diwysykka! Diwysykka! Uskissa, uskissa!' Ha Gwenever ow ruty a-dhesempis yth esa lev owth oela ha Gwenever a skrijas 'An dus veynek re dheuth ha bos yn fyw. Gweres vy! Gweres vy!'

'Pyth a hwer?' a grias lev arall ha hy mester a dheuth y'n stevell skaffa galla.

'Prag y tresys jy Gwenever omma?' ev a armas dhe Vodrep Tamsin, hag ev a herdhyas an venyn goth yn-mes a'n stevell.

'Ny vern, ny vern,' yn-medh ev dhe Wenever. 'Na vydh dyegrys,' hag ev a's ledyas a-berveth y'n gegin ha ri dhedhi diwes hebaska.

Pan omwellhas Gwenever hi a gonvedhas hi dhe ankevi acheson hy browagh. Hi a borthas kov hepken a vos

yn rann arall an chi, le mayth esa neppyth anhwek. Mes galsa Modrep Tamsin: hy mester re's dannvonsa dhe-ves ha ny's gwelas Gwenever bythkweth arta. Pur lowen o Gwenever. Hi ha hy mester ha'n maw byghan a vywa war-barth pur yn akord. Treweythyow an den jentyl e dhe-ves dres nebes dydhyow ha pan dhehwelis, ev a wre mos y'n stevell hudel ha degea an daras. Unn jydh Gwenever a'n sywyas ha goslowes ogas dhe'n daras. Hi a'n klewas ow keskewsel gans an dus veynek.

'Pur goynt yw,' a dybis Gwenever. 'My a woer an unyent dhe wul pur ylyn dhe dhewlagas an maw byghan. Sur ov vy ev a yll gweles traow na allav. Martesen my a wra gorra unyent war ow dewlagas ha my ow honan a yll gweles an pyth a hwer y'n chi ankoth ma.'

Ternos vyttin Gwenever a leveris dhe'n maw byghan wosa hi dhe elia y dhewlagas,

'Keresik, ke y'n lowarth ha kuntell tyskenn a vleujennow ragov.' An maw a boenyas a-ves.

Pan o Gwenever hy honan, hi a worras tamm byghan a unyent war hy dewlagas.

'Ogh!' hi a grias wosa pols hag arta 'Ogh! Ogh!' ha hy dewlagas a dhallathas dewi yn dolor. Hi a fyskas dhe'n pol yndann an karrek dhe wolghi hy dewlagas. Pan welhas an dolor hi a viras marthys orth an dowr. Yn-dann an dowr, a-woeles an pol, yth esa bagas bras a dus vyghan ow kerdhes, ow rosya ha keskewsel hag, y'ga mysk, hy mester, mar munys avel an dus vyghan aga honan.

'My a dybis hemma,' a grias Gwenever. Ev yw onan a'n dus vyghan y honan.' Ena hi a viras oll a-dro ha gweles an spyrysyon yn pub le. Yth esens ow

leska war skorrennow an gwydh, owth omgudha y'n bleujennow, ow chasya an eyl y gila yn mysk an gwelsennow. Gwenever a bassyas termyn lowen ow vires orta.

Dres oll an jydh na, ny welas Gwenever hy mester, mes y'n gorthugher ev a dheuth dhe-dre, ow marghogeth, yn y vraster usadow. Ny leveris Gwenever ger vyth yn kever an pyth re welsa hi. Mes pan eth ev dhe'n stevell hudel, hi a'n sywyas. Ha hi ow koslowes a-der an daras, hi a glewas ilow a'n tekka. Ha hi a warrgrommas ha mires der toll an alhwedh. Leun o an stevell gans an tekka tus, ow tonsya ha keskewsel, hag y'ga mysk, hy mester.

'Yma an dus veynek yn fyw,' a dhyenas Gwenever. 'Marthusek yw.' Ha hi a dhehwelis dhe'n gegin.

Ternos vyttin ny varghogas hy mester dhe-ves dell o usadow mes ev a wovynnas, 'Gwenever, deus genev dhe'n lowarth ha gweres vy dhe guntell nebes frutys.' Gwenever eth gans hy mester mes, hag ev owth hedhes yn-bann dhe'n avalow, ny allas hi nagma an debron dhe hwilas yn pol an dus vyghan. Ny allas hi gweles marnas lilis, pennow-du, bibynes-bubyn ha hwenn. A-dhesempis hi o war a'y mester ow sevel a-dhelergh dhedhi.

'A yll'ta gweles an dus vyghan hwath?' yn-medh ev ha, heb tybi, Gwenever a worthybis 'Na allav. Nyns esens i ena hedhyw.' Hi a hedhis, ow konvedhes an pyth a leveris hi.

'Ogh, Gwenever,' yn-medh hy mester. 'Pyth a wruss'ta? Ty a elias dha dhewlagas dha honan gans an unyent difennys. Ny yllydh jy gortos omma na fella. Ny as an dus vyghan dhe dhenvyth aga aspia. Res yw dhymm dha dhannvon dhe-ves. Ke ha gorra dha daklow yn

fardell.’

Ytho, owth oela yn hwerowder, Gwenever a gyrghas hy fardell. Hy mester a’s ledyas dhe garn bras war an woen. Ev a gemmeras yn-mes a’y boket men munys ha’y ri dhe Wenever. ‘Henn yw men a-dhiworth Sen Senar,’ ev a leveris. ‘Syns ev gans rach.’ Ena ev a weskis an karn gans y leuv; an ebron a dewlhas ha gwyns a hwythas yn fell. Gwenever a glamderas. Nebes termyn a-wosa, hi a igoras hy dewlagas ha gweles an vownder ow ledya dhe growji hy herens ha hi a gerdhas di.

‘Ogh, Gwenever, hemm yw marthus,’ a grias hy mamm ha tas, pan entras hi der an daras. ‘Ni a dybis na’th welsen nevra arta. Pleth eses ta?’

Mes bythkweth ny ylli Gwenever perthi kov a’n le may passyas hi oll an misyow gans an den jentyl ha y vaw. Byttegyns, yn hy foket, yth esa arghans lowr rag Gwenever dhe brena pows nowydh.

**Lyther dhe
Stenador ~ 3
gans Tim Saunders**

Diw dra dres eghenn yw sovran yn bys tus. Kywses¹ ha pobel yw an re na. An gywses yw galloes pub huni desernya an da ha’n drog. An bobel yw kuntell an re oll, yn unn vywa hag omdhegi war-barth. Yn-dann an mas ytho, an gywses ha’n bobel yw frank a bub awtorita arall. Yth ons rydh y’ga dewisyow rag an gwir, ha’n ewn, ha’n teg.

An dewisyow na yw pennfenten

rewlow bywedh y’n bobel: an dus war-barth a furv an bobel, ha’n bobel a venten ha gwitha an dus ynni. Dew dowl po porpos a vydh dhe’n reflow ma, sev diwalla ha gwitha gwiryow, ha gweythresa hag oberi deverow. Yn bywnans pub huni y’gan mysk, y hwra reflow fara ytho furvya konversashyon. Yn bywnans an bobel, y hwra reflow bywedh dhanna furvya lagha.

Usadow yw selven lagha, pan vydh patronyow konversashyonow ow tones dhe dhiblans lowr rag gidya dewisyow hwath. Pan vydh dadhel po kenkians po kedrynn yntra tus, hag i heb godhvos akordya, y fydh edhomm a derri an dhadhel po kenkians po kedrynn. Ober breusydhion yth yw hemma, yn unn ervira ha determya yntra parthek ha parthek y’n ken. Breusadow² a vydh gelwys war batron an reflow y’ga ervirans ha’ga determyansow i. Breusadow yw rann nessa an lagha, war selven usadow. Hag yn gwartha war an oll yma reytheadow³, sev korf an laghennow hag arghadow dyllys ha gorrys gans an bobel.

Yn nebes powyow, tus an bobel a vydh ow kwruthyl reytheadow, yn kuntellesow poblek po dre referennow. Yn ken powyow, dre bennsevik po gwalader po myghtern po emprour y fydh an bobel ow kwruthyl reytheadow. Hag yn powyow hwath, dre guntellesow ha senedhow etholys gans an bobel y fydh gwrys reytheadow.

Onan a’n powyow diwettha ma yth yw Kernow. Mes kyns es deskriba fondyansow agan pow ni ha’ga arhwelow, y fydh res digemmyska rowethow fondyansow an gywses.

¹ kywses, b. *state* (Latinek: ‘civitatem’)

² breusadow, *judge-made law*

³ reytheadow, *legislation*

Kuntell fondyansow yn lagha hag yn kever lagha yth yw an gywses, hag yma kywses yn pub stat. Tri roweth a vydh definys gans aga oberow yn kever lagha.

[dhe besya]

Nawbedrek

A yll'ta dismygi an ger a naw lytherenn? Py lies ger a moy es 3 lytherenn a yll'ta kavoes, res yw dhis devnydhya pub lytherenn unnweyth yn pub ger ha res yw dhis devnydhya an lytherenn yn kres an pedrek yn pub ger.

Y	E	D
N	P	S
E	N	G

Gorthyp mis-Est: **herdhyans**

Servisyow Eglos dydhyow avisys

An Revrond Jane Kneebone a dhannvon kedhlow a-dro dhe servisyow a dheu:

an 8^{ves} mis-Gwynngala Eglos an Bluw Pennrynn, Gwesperow an Orsedh;

an 15^{ves} mis-Gwynngala Chapel Methodist Sen Yv, Goldheys.

Pella derivadow a-dhiworth:

Rev Jane Kneebone

☎ 01637 873135

☎ 07966 703924

janekneebone@gmail.com

argemmy'n:

Gwerthji Kernewek

Keskewsel, 24 Plen an Varghas, Ryskammel, PL32 ☎ 01840 211725 (dyghtyer Jerri Jeffries).

Lyver Nowydh

'Berdh Kernow Ranndir Aberfal/Pennrynn' a vydh dyllys gans Gorsedh Kernow dhe'n 5ves a vis-Gwynngala yn Hel an Dre, Pennryn 11 eur dhe 4 eur. An Bardh Meura vydh ena hag y fydh ynwedh gwerth a lyvrow.

Kowethas an Yeth Kernewek

Nowodhow

a-dhiworth Peder Burton

Skrif berr yw hemma a-dhyworthiv an tor' ma drefen my dhe vos yn dy'golyow dres diw seythen mis Est. Yma an ragdres Lanneves ow talleth gorfenna lemmyn kyn hwren pesya kestav gans an dreveglos. Meur ras dhe Tim Hambly, Trevor ha Jackie Lawrence ha Maureen Pierce a brovia 'blas an yeth' y'n Stevellow Skol Dy'Sul, an 25ves a vis Gortheren, kynth o diswaytus na dheuth moy a dus yn despit dhe argemynnans ledan. Byttegyns an kowethasow re omjunyas y'n ragdres a omlowenhas ha didheurek o dhedha del hevel. Ottomma nebes geryow a-dro dhe'n gorthuher Heudh y'n Hav dhyworth Dee Masters, ostes an Tavern Lanneves: 'Pur dha o an hwarvos dhe wir. Pubonan a omlowenhas.' Hag a-dro dhe'n arwodhow diwythek y'n diwotti:

‘Lies den a wra devnydh a’n diwotti ny aswonnons Kernewek ha govynn, “Ytho, py par yeth yw honna?”’ Byttegyns i re dhrehevis aswonnvos a’n yeth, del lever hi: ‘I a wra neppyth dhe gewsel a-dro dhodho. Tus a’ga merk.’

Ha my ow kewsel a-dro dhe dhiwottiow, my re bersuadyas, del hevel, An Beruken ha Pluven (*Wig and Pen*), ost Yeth an Werin yn Truru, dhe brena nebes arwodhow diwyethek ynwedh. Mar kyll bagasow Yeth an Werin gul an keth y’ga diwotti leel y fia splann, ha rakhenna leverewgh dhymm mars eus bern ha my a yll dyghtya an dra. Arwodhow a yll bos gwrys herwydh edhom.

Hwarvosow

Yeth an Werin

Fordh splann yw an kuntelesow anfurvus ma rag praktisya agas Kernewek war anow yn ayrgylgh kosel ha metya gans kernewegoryon leel erell. Yma niver a guntellesow yn fenowgh a-dro dhe Gernow, y’ga mysk:

An Baner Riel, Gwynnyer, Heyl, kynsa dy’Meurth pub mis;

An Beruken ha Pluven Truru, nessa ha peswora dy’Merher pub mis;

An Arvow Kernewek, Porth Ia, tressa dy’Meurth pub mis;

The Coldstreamer, Lannystli (*Gulval*), tressa dy’Merher pub mis;

An Ankor Glas, Hellys, peswora dy’Lun pub mis;

An Tavern Nowyth, Lannvab (*Mabe*), peswora dy’Yow pub mis;

Tavern an Pons, Pons (*Bridge*), diwettha dy’Meurth pub mis;

Stallow

- Fer Esedhvos ha lonch lyver, Burjesti Pennrynn, 5ves a vis Gwynngala

- Fer Kernewek an Esedhvos, Pennrynn, 7ves a vis Gwynngala

- Lowender Peran, Porthperan, (16ves – 20ves a vis Hedra)

- Fer Melder Kelliwik, 2a a vis Hedra

- Tylda Alusen an Mer, Kay Lemon, mis Kevardhu a-varr

Del yw usys yma edhom dhyn a vodhogyon dhe weres dyghtya an stallow ma, ha rakhenna kesteveugh, mar pleg, orth Shelagh Garrard mar kyllowgh ri gweres gansa:

caresjyndywros@dsl.pipex.com

Ha meur ras dhe weresoryon kyns!

Hwedhel Annie Hearn

derivas gans Sally Mollard

Gans **Heudh yn Hav** yth esa godrik dhe Trehorn hembrenkys gans **Margaret Bailey**.

Dy’Sadorn an tressa a vis-Est neb dewdhek den a guntellas dhe’n wodrev henwys Trenhorn ogas dhe Vre Gledh, rag klewes an hwedhel a Annie Hearn neb dheuth diworth Pow Evrek gans hy hwoer ha hy modrep dhe 1920. An kerens ma a verwis, kynsa an modrep ena hy hwoer, an dhiw gans payn yn aga thorr. Annie a dheuth ha bos kowethek lemmyn gans Mester ha Mestres Thomas dhe’n Bargentir Tir yn ogas. Annie o aswonnys avel koges pur dha. Unn jydh Annie a gemmeras kroust dhe Vester ha Mestres Thomas. Mestres Thomas o pur glav wosa an kroust. Y’s teva payn pur dhrog yn hy thorr.

Nyns o an medhek prederus, mes

nebes seythunyow diwetha Annie a geginas li rostys dy'Sul ragdha. Alice Thomas a dheuth dhe'n voes diworth hy gweli mes wosa dybri an payn a dhehwelis, mes gweth. An medhek a dheuth, ha lemmyn prederus o ev. Alice a verwis hag Annie o gyllys glan.

An dus a gewsis yn hy hever yntredha. Den gentyl dhe Torquay yn Pow Sows esa ow redya y paper nowodhow unn myttin. Yth esa skeusenn a Vestres Faithful neb a geginas y brysyow boes. Ev a gedhlas an Gwithyas Kres.

Dhe'n trial, Annie a veu delivras dhe wari arta. Hi a assas an ranndir ha ny glewas denyth anedhi nevro namoy.

Margaret Bailey re skrifas hwedhel yn hy hever yn Kenewek. Margaret a veu genys dhe Bre Gledh ogas dhe Drenhorn. Ha Graham Sandercock a skrifas kan henwys Anni Hearn, dyllys war an blasenn Yn Gwynn Ha Du.

Ynys Pedrean

derivys gans Lilian James

Chaptra Onan: Kernow.

Mary a veu genys dhe'n seytegves a vis-Genver 1860 dhe Eglosniwlin (*St. Newlyn East*), le may kevir hen-hwedhel an figbrenn a syns hwath awen an bobel gernewek. Herwydh an hen-hwedhel Sen Niwlin a dheuth a-dhiworth Iwerdhon ha hi a worras hy lath y'n tyller may sev an eglos lemmyn. Diworth an tyller ma figbrenn a devis fest yn ta ha molleth a goedh war nebonan neb a aper an wydhenn ma yn neb unn fordh. Kerenswynn Mary – an teylu Oxnam ha'n teylu Phillips – o aswonnys yn ta y'n ranndir. Hy thas-gwynn meur a ros arghans rag an

kynsa skol ha bys y'n jydh hedhyw yma unn stevell henwys 'An Stevell Oxnam'.

Thomas, tas Mary, o dew vloedh pan verwis y vamm, hag ev a veu megys gans neskar an teylu. Ev a devis bys yn gour pur grev neb a witha ha marghogeth fest yn ta hag a-wosa an sleyghneth ma a'n servya pur dha yn Ostrali.

Mary a veu genys, yn-mes a dhemmedhyans, dhe Thomas ha Martha Phillips ha lies mis a-wosa hi a veu besydhys y'n eglos. Pobel a dheuth a-dhiworth pell hag yn ogas rag an solempnita, kerens, teyluyow ha kentrevogyon. Mary, etek mis hy oes lemmyn, a wiskas an pows besydhians war hy fenn kepar ha kudhlenn ha hi a gerdhas dorn yn dorn gans hy thas yn kasel an eglos. Byttegyns hy mamm a wodhevis geryow asper kewsys dhedha dres an oferenn.

An teylu a vywa yn pennti byghan kyns mos dhe Nanshellan rag triga yn chi bras gans tas Thomas. An dydhyow o pur lowen rag Mary ha'y diw hwoer, Nellie ha Carrie, dres aga yowynkneth. Mary ha Nellie eth liesgweyth dhe gevywiow le may kansons war-barth.

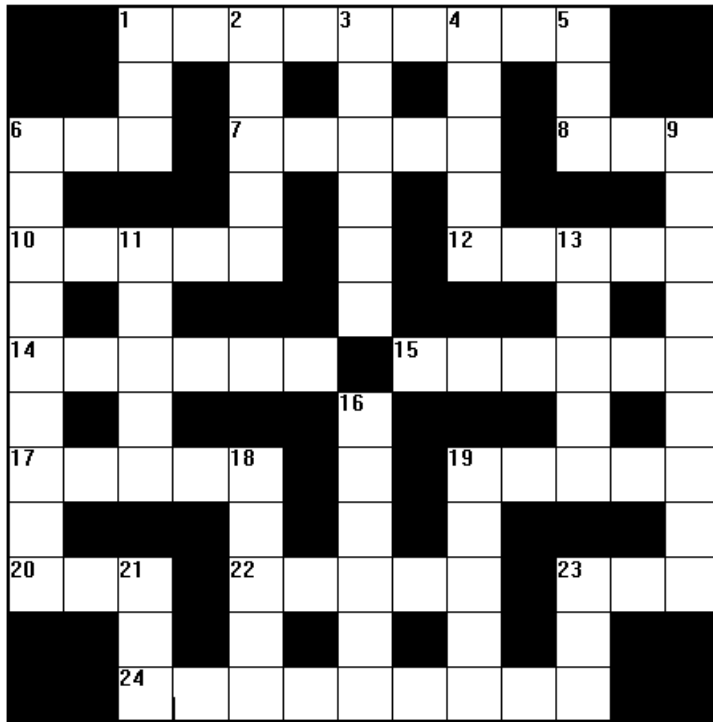
Byttegyns yth esa unn termyn pan o hi trist ha dispresys ha ny veu diskwedhys dhedhi gwirder an darvos bys diwettha yn Ostrali. Unn jydh ha'n mowesi ow tos dhe dre, nebes mowesi erell diworth an dre a hwarthas orti hag i ow hwystra ha kewsel war-barth.

Pan wovynnas Mary orth hy mamm yn kever fara drog an mowesi, hi a worthybis, 'Oxnam os ta – hag i yw Methodek hepken!' Dhe'n termyn na Mary a brederis bos moy dhe'n mater mes gorthyp hy mamm o da dhedhi ha ny veu leverys travyth namoy.

(ow pesya war folenn 12)

Krowseryow Mis-Gwynngala

gans Ray Edwards

a-dreus:

1. Nevra (9)
6. Onan hag onan (3)
7. Gogledh (5)
8. ... yw Adam, ... yw!
(CW linenn 1047) (3)
10. Prys (5)
12. Syr Arloedh, na gronk
(BM linenn 962) (5)
14. War + my (6)
15. Pobel (6)
17. Tewes ryb an mor (5) .
19. A-ji dhe an jydh
yn paradys ty a sev.
(RD linenn 275) (5)
20. Delinyans, liwyans, imajri, h.e.
(3)
22. Trigva rag yer (5)
23. Ball (3)
24. Yma onan 1a, 2a, 3a ha 4a
gradh (9)

war-nans:

1. Nyns yw marow (6)
2. Sin (5)
3. Gans ow sur dha ladha
skon my a vynn
(OM linenn 1363) (6)
4. Kreatur a yll nija (5)
5. Koth (3)
6. Powes (9)
9. An mis ma (9)
11. Afydhya (5)
13. Mowes (5)
16. Bragya (6)
18. Gwas jolif yw an Tin
(RD linen 2013) (5)
19. Degemmeres kemmynn (5)
21. Neppyth heb hanow (3)
23. Kamm (3)

Kowethas an Yeth Kernewek

Gwasva an Kowethas: www.cornish-language.org

Kowethas an Yeth Kernewek yw Alusen Govskrifys, niver 1065527.

Skrifennyas an Kowethas yw Tim Hambly, 12 Stret an Duk, Lannstefan Wartha, Kernow, PL15 8HD ☎ 01566 773716,

skrifennyas@btinternet.com

An Gannas ISSN 1469 705X yw dyllys pub mis gans Kowethas an Yeth Kernewek. An pennskriker Graham Sandercock, yw lowen degemmeres erthyglow dh'aga dyllo yn furvas *Word* der e.bost:

grahamsandercock@blueyonder.co.uk

Kost an ragpren yw £20 an vlydhen ha gans hemma eseleth Kowethas an Yeth Kernewek

An Gannas yw pryntyes yn Kernow gans Precision (Kewerder), Lyskerrys.

Gorthybow dhe'n krowseryow Mis-Est 2013

Kesstrif Holyer an Gov

Piwas arall dhe gesstrif Holyer an Gov a veu gwaynys gans Movyans Skolyow Meythrin gans 'Keur Kernewek' y'n klass Lyvrow Kernewek rag Dyski. Y'n skeusenn yma Sarah Tresidder ha Marni Metcalf rag MSM (yn le Rhisiart Talebot na allas dos). Derivadow a-dhiworth Penny Norman.

Eglosniwlin, le may feu besydhys Mary Phillips Watson yn 1861.

Ynys Pedrevan (ow pesya diworth f.10)

Mary eth dhe skol yn Truru, le mayth o hi studhyores vryntin, ow kewsel yn ta ha splann hy fara. Hi a vynnas dos ha bos dyskadores ha hi a oberas fest yn ta yn hy dyskansow ha hi a sewenis yn pub mater, y'ga mysk ilow. Dres hy dydhyow-skol hi a dhallathas skrifa dydhlyver ha hi a besyas pub dydh hy bywnans bys y'n diwedh.

Tasgwynn Oxnam a verwis yn 1872 hag alena bywnans eth ha bos pur gales war an barga-tir. Pan o Mary seytek bloedh, hy thas a veu disklerys skatt heb arghans vyth. Res veu gwertha pup-tra war an barga-tir y'gas mysk traow meurgherys gans Mary – an piano ha'y asen arbennik. Wosa an termyn na Thomas a erviras kemmeres an teylu dhe Dir an Ruvanes (*Queensland*), Ostrali, rag bywnans nowydh.

Heb mar Mary a vynnas gortos yn Kernow ...

Dhe besya y'n misyow a dheu.

An Gannas 2013